

ΕΚ ΠΑΡΙΣΙΩΝ

✻ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΠΡΟΣ ΜΙΑΝ ΦΙΛΗΝ ΜΟΥ ✻

Α'

Παρίσι, Ιούνιος 1900

ΛΑΒΑ τὴν κονιορτοβριθῆ, ὅπως λέγεις, ἐπιστολὴν σου καὶ ἡ λέξις αὐτὴ ἤρκεσε νὰ ζωντανεύσῃ ἐμπρὸς μου τὰς κλεινάς Ἀθήνας. Καὶ διατυπώνεις ἐν τούτοις παράπρον, ὅτι ἐλησμόνησα τὰς Ἀθήνας καὶ τὸ περιεχόμενόν της, θελγθεὶς ἀπὸ τὰ θελγητρά του παρὰ τὸν Σηκουάναν Παραδείσου. Ἢμ! Τί νὰ σοῦ εἰπῶ, φίλη μου. Μόνον καὶ μόνον ὅτι εἰς τὰ περιεχόμενα τῶν Ἀθηνῶν— ἄς τὰς ὑποθέσωμεν ἓνα παμμέγιστον εἰκονογραφημένον λεξικόν— περιλαμβάνεται καὶ τὸ γλυκὺ προσω-

πάκι σου, ἀρκεῖ νὰ μὲ κάμῃ νὰ διαμαρτυρηθῶ. Κατὰ τὰ ἄλλα ὄχι! Διότι εἶχα τὴν ιδέαν καὶ τὴν ἔχω ὅτι τὸ περιλάλητον Παρίσι— τὸ αἰώ-

νιον ὄνειρον τῶν Ἀθηναίων — εἶναι μία μικρογραφία Παραδείσου δι' ἐκείνους οἱ ὅποιοι δὲν ἀγωνίζονται τὸν βιοποριστικὸν ἀγῶνα, ἀλλ' ἔννοοῦν μὲ μίαν τζάνταν νὰ βλέπουν, νὰ ἀπολαμβάνουν, νὰ περνοῦν τὴν ὥραν των.

Λοιπὸν τὸ Παρίσι, μὲ τὴν Παγκόσμιον Ἐκθεσίαν του, μὲ ἀπασχολεῖ πυρετωδῶς. Εἶναι ἔν πανόραμα μὲ ἀτελειώτους σκηνογραφίας, τὴν μὲν ἐκπληκτικωτέραν τῆς δέ. Ὅ,τι ποθεῖ ὁ ὀφθαλμὸς σου, ὅ,τι θέλγει τὴν καρδίαν, ὅ,τι κεντᾷ τὸν ἐνθουσιασμόν, ὅ,τι ἀνυψοῖ τὸν νοῦν, ὅ,τι ἐνθουσιάζει, ὅλα τὰ εὐρίσκεις συγκεντρωμένα εἰς τὸν εὐλογημένον αὐτὸν τόπον. Διὰ μερικὸς συμπατριώτας μας, συνειθισμένους εἰς τὸν αὐστηρὸν οἰκογενειακὸν βίον, ἐμπνεομένους ἀπὸ ἀσκητικὰς παραδόσεις ἴσως φανῆ φορτικῆ, ἀσεβῆς, πολυτάραχος ἢ ζωῆ τῶν Παρισίων. Ἄλλ' ὑποθέτω ὅτι, Εἰκοστοῦ Αἰῶνος εἰσβαλόντος, τοιαῦτα ἰδέαι δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ εὔρουν γῆν νὰ βλαστήσουν εἰς τοὺς περισσοτέρους, ἄρρηννας καὶ θήλεις, κατοίκους τῶν Ἀθηνῶν, οἵτινες ἐδέχθησαν ἤδη τόσον προθύμως τὰ πρῶτα, ἀλλὰ δυστυχῶς καὶ τὰ πλείον ἀμφίβολα, σπέρματα τοῦ πολιτισμοῦ.

Ἄλλ' ἄς σοῦ διηγηθῶ μερικὰ πράγματα, τὰ ὅποια εἶδα καὶ δὲν... εἶδες.

Ἐδῶ ἔχουν εἰς μεγάλην χρῆσιν τὰ omnibus. Λεωφορεῖα μὲ ὑπερῶν. Πάντοτε οἱ ἄνθρωποι ἀρέσκονται εἰς τοὺς εὐφημισμούς. Καὶ δι' αὐτὸ τὸ ὑπερῶν τοῦ θεάτρου ἐκλήθη . . . Παράδεισος. Δὲν ἦτο δυνατόν λοιπὸν καὶ τὸ ταλαντευόμενον κιγκλιδωτὸν ὑπερῶν τῶν λεωφορείων νὰ μὴ ὀνομασθῆ ἐπὶ τὸ ἀριστοκρατικώτερον. Καὶ ἐκλήθη . . . Imperial. Ἐκεῖ ἐπάνω θὰ συναντήσης ὑπερήλικας παχυτάτας ὑπηρετρίας καὶ δροσερωτάτας λεπτοφειὺς παρθένους, ἐκεῖ ἡ ὑπόφοις καὶ ἀπόζουσα μπλουζα τοῦ ἐργατικοῦ ἐφάπτεται πρὸς τὴν φρεσκοσιδηρωμένην ρενδιγκόταν τοῦ σπουδαστοῦ, ὁ κοῦκος ἰσοῤῥοπεῖ πρὸς τὸν ὑψηλὸν πῖλον καὶ τὰ καμηλοδέρματα μικκύλων ὑποδηματίων συνορεύουν πρὸς τὰς χονδροειδεστέρας ἀρβύλας. Εἶναι ἔν γενικὸν ἐκεῖ ἐπάνω παγκόσμιον rendezvous μὲ τὰ εὐμορρα καὶ ἀπρόοπτα ἐπεισόδιά του, μὲ τὴν θαυμασίαν ἀφ' ὑψηλοῦ θέαν του, μὲ τὰς ἀφελεῖς ὀμιλίαις, ἐνῶ τὸ ἐσωτερικὸν κάτω εἶναι ἀρκετὰ πληκτικὸν καὶ ἐπιβαρυντικὸν διὰ τὰ πλείεστα βελάντια. Ἄλλὰ τί νομίζεις κυρίως ἐθαύμαζα; Τὴν διὰ τῆς στενῆς κυκλοτεροῦς κλίμακος ἀνοδὸν τῶν κυριῶν, ἥτις μὲ τὴν παραμικρὰν ἀπροσεξίαν δύναται ν' ἀποβῆ ἀρκετὰ σκανδελώδης διὰ τοὺς κάτωθεν ἰσταμένους, καὶ ἀποκαλυπτικῆ. Ἐν τούτοις, αἱ Παρισινὰι σουλφίδες, αἱ συνώνυμοι πρὸς τὴν χάριν, αἱ ὅποιαι συνέδεσαν ἀρρήκτως τὸ ὄνομά των πρὸς τὴν λέξιν Chic, πῶς ἀνεβοκατεβαίνουν, μὲ ποῖαν λεπτεπίλεπτον δεξιότητα καὶ γοητείαν καὶ κοσμιότητα...

Διάβολε! Θὰ ἐκπλαγῆς μὲ τὴν λέξιν μου αὐτὴν — «κοσμιότητα», προκειμένου διὰ τὰς Παρισινὰς. Μάλιστα, κυρία μου. Δυστυχῶς ἡμεῖς οἱ Ἀθηναῖοι συγχέομεν δύο μεγάλας τάξεις γυναικῶν ἐν Παρισίοις. Τὰς αὐστηρῶν ἡθῶν κυρίας, καὶ ὑπάρχουν πλείεστα ὅσαι, περισσότεραι ἀπὸ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς τῶν ὀμοφύλων σου, καὶ ἀπὸ τὰς ἐλευθερίου γυ-

ναϊκας. 'Αλλ' ἔδῳ δὲν θὰ συναντήσης βέβαια τὴν σκυθρωπότητα καὶ τὴν κακῶς ἔννοουμένην αὐστηρότητα καὶ τὴν κωμικὴν δειλίαν καὶ τὴν σκαϊότητα τῶν κυριῶν μας, αἱ ὁποῖαι περιενδύονται ὅλα αὐτὰ τὰ σοβαρὰ συναισθήματα διὰ νὰ φανοῦν... ἠθικαί. 'Εδῳ καὶ ἡ ἑναρετωτέρα γυνὴ εἶναι χαριτωμένη, ὀμιλεῖ χωρὶς νὰ χαμηλώνῃ, τὰ μάτια καὶ νὰ ἐρυθριᾷ χωρὶς λόγον, ἀφελέστατα, δίχως παρεξηγήσεις, ἀπολαμβάνουσα τὸν κόσμον χωρὶς νὰ τὸν φοβῆται.

'Αλλ' ἡ ἠθικολογία δύναται πολὺ μακρὰν νὰ μᾶς φέρῃ, ἴσως μέχρι τῆς 'Εκθέσεως, εἰς ἣν σπεύδω νὰ μεταβῶ καὶ περὶ ἧς ἐν δευτέρᾳ ἐπιστολῇ θὰ παρατάξω μερικὰς πεταχτὰς ἐντυπώσεις, ἀνοησίας, ὅπως θέλεις.

Νὰ μοῦ χαιρετήσης τὸ πυριφλεγές ἄστρῳ καὶ ὄλους τοὺς... ἀστείους.

B'

Παρίσιοι, Ἰούλιος 1900

Ὅ τί εἶδα καὶ τί... δὲν εἶδα. Διότι οὔτε δύο μῆνες δὲν φθάνουν διὰ νὰ τὰ ἰδῶ ὅλα. ὦ, πῶς ἐζαλίστην. Τὸ ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου. Δεξιᾷ, ἀριστερᾷ, ἔμπροσθεν, ὀπισθεν, ἄνωθεν, κάτωθεν—διότι καὶ αὐτὸ συμβαίνει μὲ τὸν ἠλεκτρικὸν σιδηρόδρομον καὶ τὸν 'Εφέλειον πύργον καὶ τὸν τροχὸν καὶ τὸ 'Ενυδρεῖον—ὅπου καὶ ἂν στρέψω ἐν παράδοξον, ἐν ἀξιοθαύμαστον, ἐν ἀπρόοπτον, μία Παρισινὴ ποικιλία. Περισσότερον ἐκουράσθησαν τὰ μάτια μου ἀπὸ τὰ πόδια μου. 'Ενῶ, ὡς γνωρίζεις καλῇ μου φίλῃ, τὸ ἀντίθετον συμβαίνει ἐν 'Αθήναις. Τρέχομεν παντοῦ, κουραζόμεθα καὶ τίποτε ἄξιον λόγου δὲν βλέπομεν. Ὅταν εἰσῆλθα, διὰ διὰ μέσου τῆς πλατείας τῆς Ὀμονοίας, τῆς μεγαλειετέρας πλατείας καὶ ὄντως πλατείας ἐξ ὧν εἶδα μέχρι τοῦδε, εἰς τὴν Θριαμβευτικὴν Πύλῃν, ἐνόμισα ὅτι εἰσρηχόμεν εἰς τὴν Γῆν τῆς 'Επαγγελίας. Μία συγκίνησις μὲ κατεῖχεν, ὁ πόθος νὰ ἰδῶ ὅ,τι ἄλλοῦ δὲν θὰ ἐβλεπα, ἡ προσδοκία τῆς πραγματοποιήσεως ὀνείρου πολυετοῦς μοὶ εἶχε δώσῃ σφρίγγος, ἔντασιν νοητικῶν δυνάμεων. 'Αλλὰ πόσον εὐκόλα αἱ εὐλογημένοι κατευνάζονται, ναρκοῦνται. Μία δίοδος διὰ τῆς ὁδοῦ τῶν 'Εθνῶν μ' ἔκαμα νὰ κουρασθῶ, μία εἴσοδος εἰς τὸ πεδῖον τοῦ 'Αρεως νὰ ζαλισθῶ.

'Αλλὰ σήμερα θὰ σοῦ εἰπῶ ὀλίγα λόγια διὰ τὸ Μέγαρον τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Διὰ τὴν παγκόσμιον ζωγραφικὴν καὶ γλυπτικὴν. Εἰς τὸν μακρῖον τόπον μας κυρία ἐνασχόλησις τῶν καλλιτεχνῶν μας εἶναι ἡ γχορίνια, τὸ «τί εἶσαι σὺ καὶ τί εἶμαι ἐγώ» καὶ ἀπὸ ἐργασίαν, τίποτε. 'Εδῳ οἱ καλλιτέχνηαι πρῶτον ἐργάζονται καὶ ἔπειτα συζητοῦν. 'Εν 'Ελλάδι οἱ καλλιτέχνηαι κυττάζουν πῶς ὁ ἕνας νὰ βγάλῃ τὸ μάτι—καὶ πολλάκις καὶ τὰ δύο μάτια—τοῦ ἄλλου, οἱ δὲ τεχνοκρίται ρεπόρτερ νὰ εὐφυολογήσουν μέχρις... ἐμετοῦ. 'Εδῳ ζωγραφίζουσι, ἔδῳ κυττάζουσι τὴν δουλειά των, οἱ δὲ τεχνοκρίται ἠξεύρουσι νὰ κρίνουν. Βλέπεις ὅτι ἡ διαφορά δὲν εἶναι μικρά.

Τί πλῆθος πινάκων, τί ἔξοχα συμπλέγματα ἀγαλμάτων! Ὑπάρχουσι—δὲν τὸ ἀποκρῦπτω—καὶ ἔργα ἔχοντα ἐλάχιστον ἐνδιαφέρον, ἄλλα διὰ

τὸ τεχνικὸν θέμα, ἄλλα διὰ τὴν σύνθεσιν, ἄλλα ὡς πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν. Ἄλλα ποία τελειότες τέχνης εἰς τὰ περισσότερα ἔργα. Νομίζεις ὅτι ἀνεγεννήθη ἡ ἀρχαία τέχνη καὶ ἦλθε μετὰ τὸ μεγαλοπρεπὲς ἀνάστημά της καὶ ἐξέτεινε τοὺς βραχίονάς της καὶ ἐπροστάτευσε τὸ Διεθνὲς Ἀνάκτορον, τὸ ὅποιον ἡ παρά τὸν Σηκουάναν πόλις καθιέρωσεν εἰς τὴν λατρείαν της. Εἰς τὰς αἰθούσας, ἄνω καὶ κάτω, χιλιάδες εἰκόνων. Ὅλη ἡ δεκαετία τῆς Γαλλίας ἀντιπροσωπεύεται μετὰ τὰ ὀραιότερα ἔργα. Ὅλα τὰ ἔθνη συνεισέφερον τὸν καλλιτεχνικὸν τὼν ὀβολόν, δηλ. τοὺς καλλιτεχνικούς τὼν πίνακας, τινὲς τῶν ὁποίων τεράστιοι, φοβεροί! Ὅλα τὰ πεφημισμένα ὀνόματα ἐν τῇ συγχρόνῳ Ἱστορίᾳ τῆς Τέχνης εἰς παράταξιν. Μία ἕκστασις, μία ἀτελείωτος ψυχαγωγία εἶναι ἡ ἀνά τὰς αἰθούσας περιπλάνησις. Μόνη ἡ Γαλλία ἐκθέτει 2,000 πίνακας. Ἐν τῷ Γερμανικῷ τμήματι ὁ Κάουλβαχ, ὁ Λέμβαχ, ὁ Stück, ὁ Unde εἶναι οἱ ἀριστοί. Ἀνὰ μέσον τῶν Γερμανῶν καὶ ἐν Ἑλληνικῶν ὄνομα, ὀλίγον παρηγκωτισμένον δυστυχῶς. Τοῦ Γυζη, ὁ ὁποῖος δὲν ἐξέθεσε τὰ καλλιτέρά του ἔργα. Παπαροῦνες καὶ «Τὸ Τέλος τοῦ Αἰῶνος» καὶ αὐτὸ ἄσχημα τοποθετημένον. Ἡ «Φιλοσοφία» τοῦ Klimt ἕξοχος. Εἰς τὴν Ἑκθεσιν, ὅλα τὰ ἔθνη ἀντιπροσωπεύονται. Καὶ ἡ Νικαράγουα ἀκόμη. Ἐπομένως καὶ ἡ Τουρκία καὶ ἡ Βουλγαρία, ἡ ὁποία φηγουράρει μετὰ ἕνα ἐκβουλγαρισθέντα... Ἑλληνα.

Ἄς εἰσέλθωμεν ἤδη εἰς τὸ Petit Palais. Εἶναι τὸ ἱστορικὸν καὶ ἐθνολογικὸν μουσεῖον τῆς Γαλλίας. Πολύτιμα, ὑπὸ ἱστορικὴν ἔποψιν, πράγματα, τινὰ δὲ καὶ ὑπὸ καλλιτεχνικὴν ἀξιόλογα.

Θὰ μοῦ ἐπιτρέψῃς νὰ διασχίσω γλήγορα τὰ διαμερίσματα τῶν Invalides καὶ νὰ εἰσδύσω εἰς ἕν βαγόνι τοῦ μεγάλου τροχοῦ. Μᾶς κλειδόνουν καὶ βαθμηδὸν ἀνερχόμεθα. Αἱ στέγαι φεύγουν ὑπὸ τοὺς πόδας μας. Τὸ Παρίσι ἀπλοῦται κάτωθὲν μου ὡς εἰς τάπης γραφικώτατος. Ἴδου καὶ τὸ Village Suisse μετὰ τὰς θελκτικωτάτας τεχνικὰς τοποθεσίας του. Ἀπέναντι βλέπω τὸ Vieux Paris μετὰ τοὺς χρεωκοπημένους ἐπιχειρηματίας του. Ἀλλὰ τί πρῶτον νὰ σοῦ περιγράψω! Τὸ διαμερίσμα τῶν οἴνων, τὰς μεθυστικὰς ἐκείνας πυραμίδας τῶν βυτίων καὶ φιαλῶν, αἱ ὁποῖαι διεγείρουν ὅλα τὰ ἔνστικτα τοῦ ἀπλήστως ῥοφᾶν; Ἐν τούτοις περισσότερον με μεθᾶ δίπλα μου μία χαριεστάτη Παρισινὴ ἐπισκέπτρια, τῆς ὁποίας σαγηνεύουν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ τὴν ὁποίαν ἐννοῶ νὰ παρακλουθήσω, ἔστω καὶ μετὰ κίνδυνον νὰ κεντήσω ὄλην σου τὴν ζηλότυπον ὀργάνην. Ὡστε, μετὰ συγχωρεῖς καὶ au revoir μετ' ὀλίγας ἡμέρας...

Γ'

~~~~~

Παρίσιον, Ἰούλιος 1900

Η Λίτσα Φοῦλλερ! Τὸ ἄστυλόν της ἐν τῇ Ἑκθεσί, τὴν νύκτι, ὑπενθυμίζει τὰ παραμύθια τῆς Χαλιμάς. Φανταστικώτατον! Ἡ Φοῦλλερ ἔχει ξετρελλάνει τοὺς Παρισινούς. Πράγμα τὸ ὅποιον βέβαια δὲν παθαίνουν πρώτη φορά. Εἶναι τὸ δαιμόνιον τῆς εὐστροφίας. Εἶναι ἡ ἀκατάβλητος καὶ ἀπαραμίλλος χορεύτρια, ἡ δι' ἐνός μαγικοῦ πέπλου μεταμορφουμένη εἰς χίλια δυὸ πράγματα, εἰς ἀγάλματα καὶ εἰς χρυσαλλίδας, ἡ

καταφώτιστος καὶ ἀλλοπρόσαλλος Νύμφη, ἡ ἐξακοντίζουσα ποταμοῦς γλυκύτητος καὶ περιστρεφομένη ὡς δι' ἑλατηρίου, ἡ ποιητικὴ καὶ ὄνειρῶδης Φοῦλλερ. Εἶναι ἡ τελειότερα ἐκπροσώπησις τῆς Παρισινής Ἐκθέσεως. Ἄν ἡδύνατο ἡ Ἐκθεσις ὅλη νὰ ἐνσαρκωθῆ εἰς ἓν ἄτομον, ἀναμφιβόλως τὸ ἄτομον αὐτὸ θὰ ἦτο ἡ Φοῦλλερ. Διότι τὸ σύνολον τῆς Ἐκθέσεως, καθὼς τὴν διωργάνωσαν οἱ Παρισιοί, δὲν εἶναι ἄλλο τι ἢ μία μαγικὴ καὶ ποικιλωτάτη ἀναπαράστασις τῆς παγκοσμίου προόδου, ἣτις μὲ εὐστροφίαν Φοῦλλερ ἐκτυλίσσεται καὶ περιδινεῖται. Καὶ ἡ ἵπταμένη αὐτῆ γυνὴ μοῦ ὑπενθυμίζει τὴν Salle des Illusions. Ἄλλη Χαλιμᾶ. Ἐκατομμύρια ἑκατομμυρίων, δι' ὀπτικῆς ἀπάτης, φῶτα, στῆλαι, οὐρανοί!

Παρίσιοι, Αὐγούστος 1900

ΖΗΤΕΙΣ νὰ σοῦ γράψω διὰ τὸ Λουβρον. Εἶναι ἀληθῶς ἡ πλουσιωτέρα καὶ σπουδαιότερα Πινακοθήκη τῆς Γαλλίας. Πλήθος ἀριστουργημάτων τῆς ζωγραφικῆς.

Δέκα ἔξ αἰθουσαι, ἐκτὸς διαδρόμων καὶ μεσαναβάθρων, πλήρεις εἰκότων. Σχολαὶ δὲ ὅλαι σχεδόν. Ἰταλική, Ἰσπανικὴ, Φλαμανδική, Ὀλλανδική, Ἀγγλική, Γερμανικὴ, Γαλλικὴ. Ὀλων δὲ τῶν αἰώνων ΠΓ', ΙΔ', ΙΕ', ΙΣ', ΙΖ', ΙΗ', ΙΘ' αἰῶνος. Ἀρκεῖ νὰ σοῦ ἀναφέρω, τὸν David, τὸν Delacroix, Moreau, Ingres ἐκ τῆς Γαλλικῆς σχολῆς, Cimabue, Corregge, Raphaël, Giotto, Titien, Veronese, Leonardo Da Vinci ἐκ τῆς Ἰταλικῆς σχολῆς. Murillo καὶ Velasquez ἐκ τῆς Ἰσπανικῆς. Van Dyck — ὦ τὸν Van Dyck, τὸν ἀγαπημένον μου, τὸν ὑπατον ζωγράφον τῶν Φλαμανδῶν—καὶ Rubens ἐκ τῆς Φλαμανδικῆς, Kaulbach ἐκ τῆς Γερμανικῆς.

Πέντε ἡμέρας ἀφιέρωσα εἰς μελέτην τῆς Πινακοθήκης, ἂν καὶ ἡ Ἐκθεσις ἐκεῖ πλησίον—σχετικῶς πρὸς τὰς Παρισινὰς ἀποστάσεις—εἰμαίνετο πολυθέληγτρος. Εἰς τὰς σκιεράς καὶ ἐπιβλητικὰς αἰθούσας μὲ τὰς μεγάλας εἰκόνας—τινὲς εἶναι τεράστιαί—καὶ τοὺς αἵματοβαφεῖς ὑπεράνω αὐτῶν τοίχους, τοὺς ἀτελευτήτους διαδρόμους, καὶ τὰς πολυδαϊδάλους αἰθούσας, ἐκεῖ μέσα ἤμην εἰς ἓνα ναόν, ἔνθα βωβῆ ἐτελεῖτο λειτουργία τῶν ἱερέων τῆς Τέχνης. Οἱ πίνακες ἐκεῖνοι ἦσαν τόσοι βωμοί, ἐφ' ὧν ἡδύνατό τις νὰ λατρεύσῃ τὰ ὑψίστα ἰδεώδη τῆς Τέχνης. Ὁ ὀφθαλμὸς ἀνεπαύετο ἐπὶ μακρόν. Ἀνεκάλυπτε κάτι τι τὸ ὅποιον ἤξιζε τὸν θαυμασμόν. Καὶ ἐσυλλογίσθη τὰς ἰδικὰς μας προσπαθείας ὅπως ἴδῃ ἡ Τέχνη φωτεινοτέρας ἡμέρας καὶ ἀνεμνήσθη τὴν παγερὰν ἀδιαφορίαν τοῦ κόσμου καὶ τὴν κλασικὴν ἀμάθειαν τῶν κριτικῶν καὶ τὰ ἄσβεστα μίση τῶν καλλιτεχνῶν καὶ ἠθέλησα νὰ λησμονήσω ὅλον αὐτὸ τὸ παρελθόν καὶ ἐστένευσα τὸν ὀρίζοντα μέχρι τῶν τοίχων τοῦ Μουσείου.

Κάτω, ἕκαμα δύο τρεῖς γύρους ἀνὰ τὰς στοὰς καὶ αἰθούσας τῆς γλυπτικῆς. Καὶ ἐνῶ περιεπλανώμην, εἶδα μίαν εὐλαβῆ συγκέντρωσιν περὶ ἓν ἄγαλμα. Μία προαισθησις ἐκπλήξεως μ' ἐβασάνιζεν. Ἐλα καὶ σύ,

ἀπὸ τὰ κλεινὰ ἐδάφη τῆς Περικλείου γῆς καὶ συμμερίσθητι τὸν σεβασμὸν μου. Ἀποκαλύπτομαι πρὸ τοῦ Ἔργου, ὅπερ ἴσταται ἐκεῖ βωμὸς ἔρωτος ἰδανικοῦ, αἰθερίου. Ἡ νεωτέρα κριτικὴ ἀμφισβητεῖ ἂν τὸ ἄγαλμα ἀνήκει εἰς τὴν θεότητα τῆς Ἀγάπης. Ἄλλ' ἡ καρδία αἰσθάνεται τὴν ἀλήθειαν βαθύτερον καὶ ἐνώπιον τοῦ μαρμαίροντος κάλλους, ἐν τῷ κέντρῳ μικρᾶς αἰθούσης, εἰς τὸ βάθος ἄλλης συνεχομένης, ἐσημείωσα ὀλίγας λέξεις, μὲ τὰς ὁποίας θὰ κλείσω τὴν ἐπιστολήν μου. Θὰ διακρίνης κάποιον παράπονον, ὅπως ἐγὼ διέκρινα κάποιαν ἀδικίαν. Ἴδου τί ἔγραψα:

“ΧΑΙΡΕ, ὦ ἀπαράμιλλον μάρμαρον, τὸ ὁποῖον ἀπέσπασεν ἀπὸ τὰ στήθη τῆς Ἑλλάδος χάρισσα σμίλη καὶ ἠγλάισεν ἡ μεγαλοφυΐα τῆς Τέχνης. Εἰς τὰ σκιερὰ βάθη, ὑπὸ τὸ βαρὺ κτίριον τῆς Βακχίδος τῶν πόλεων, ἔχασες τὴν πνοὴν τὴν ὁποῖαν διετήρησες εἰς τὰ βάθη τῆς γῆς ἐπὶ ἔτη τρισχίλια.

Ἡ ἀτμόσφαιρα, ὦ πλαστικὸν κάλλος, σοῦ εἶναι ξένη, οἱ προσκυνηταὶ εἶναι ἀπαγωγεῖς καὶ συληταί. Πῶς τὸ χεῖλος τὸ ἀσύγκριτον ν' ἀνοιχθῆ καὶ τὸ μέτωπον τὸ ἡρέμως Ἑλληνικὸν νὰ δεχθῆ γραμμὴν σκέψεως καὶ πῶς τὸ ἀφρώδες κάλλος τῶν μαστῶν, τὸ ὑπενθυμίζον ὅτι γενέτειρα καὶ τροφὸς τοῦ κάλλους ὑπῆρξεν ἡ Ἑλλάς, ν' ἀναπαλθῆ καὶ πῶς οἱ ὀφθαλμοί, αἱ ἄβυσσοι τῆς χάριτος καὶ ἠδυπαθείας, νὰ ἀναλάμψωσιν ἐν τῇ κιγκλιδοφράκτῳ φυλακῇ!... Ὡ ἀγκλμα θεσπέσιον, ἡ Τέχνη σὲ παρέδωκεν ἀθάνατον εἰς τὸν θαυμασμὸν τῶν θνητῶν· ἡ Εἰμαρμένη σ' ἐκόλωσεν, οἱ σύγχρονοι σ' ἐφυλάκισαν. Ἀλλὰ σύ, ὑπερτέρα καὶ τῆς Εἰμαρμένης καὶ τῶν θνητῶν, τῆς Τέχνης τέκνον Ὀλύμπιον, μένεις ἐκεῖ ἐπὶ τοῦ χαμηλοῦ σου στυλοβάτου, προσκύνημα τῶν πνευμάτων, ὦ εἶδωλον εἰδωλολατρείας, θεότης ὄλων τῶν ἐποχῶν, τοῦ Ἔρωτος πολυθέλητρος μήτηρ.

Μάτην ζητεῖς νὰ συλλάβης τοὺς ἀπόνους θαυμαστάς σου, νὰ τοὺς συγκλονήσῃς καὶ νὰ τοῖς εἴπῃς: «Ἀποδώσατέ με εἰς τὴν γενέτειραν γῆν, ἡ ὁποία ἀκόμη αἰσθάνεται τῶν ἑορτῶν τὴν βοήν καὶ τῶν θυσιῶν τὴν κνίσαν. Τὸν Οὐρανὸν ζητῶ τῶν Ὀλυμπίων».

Ἀλλὰ ποῦ χεῖρες! Οἱ βραχίονες ἠκρωτηριασμένοι δὲν φαίνονται, διὰ νὰ δείξουν πῶς ἐβεβηλώθη ἀπὸ τοὺς βανδάλους ἡ Τέχνη ἢ πάναγνος, ἡ ἀπροσπέλαστος.

Δέξου, τῶν ἐρώτων τροφός, τὸ φίλημα τὸ δειμαλέον ἐνὸς λάτρου τῆς αἰωνίας θρησκείας τοῦ Καλοῦ, ἐνὸς Ἑλλήνος, ὦ θαῦμα τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης, ὁ ὁποῖος ἀσφυκτιᾷ, ὡς σύ, εἰς τὰ ξένα ἐδάφη, εἰς τὰ ξένα αἰσθηματὰ, εἰς τὴν Βαθυλῶνα τῶν ἠδονῶν. Ὡ, ἄς σὲ καλύψουν πρὸς στιγμὴν μὲ ἔν λάβαρον, μὲ ἔν κυανόλευκον τοῦλάχιστον ὕφασμα, διὰ νὰ ὄνειροπολήσῃς τὴν γῆν ὅθεν σὲ ἐξεπάτρισε τοῦ ἰσχυροῦ ἢ ἐγωῖστικῆ καὶ ἀσπλαγχνος ἀγάπῃ, νὰ φαντασθῆς τὸν θρόνον τῆς δόξης σου καὶ νὰ ἐνθυμηθῆς ὅτι δὲν ἔλειψαν οἱ παλαιοὶ πιστοὶ σου, ὦ Κάλλος ἀφθιτον, ὦ Τέχνη ὑπεράνθρωπος, τῆς Μήλου ὦ Ἀφροδίτη».

ΔΑΦΝΙΣ

